

Nr 166.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avskrivning eller avlösning i vissa fall av lotsningsbesväret m. m.; given Stockholms slott den 26 februari 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

D. Hansén.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl.
Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms
slott den 26 februari 1932.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet statsrådet Hansén:

Jag anhåller nu att för Kungl. Maj:t få anmäla vissa spörsmål, som uppkommit i anledning av väckt fråga om avskrivning eller avlösning av det vissa hemman och lägenheter samt vissa städer åvilande lotsningsbesväret, varom utredningar verkställt av kammarkollegium och lotsstyrelsen.

Historik. Till belysning av vissa kamerala förhållanden, som kunna vara av betydelse för frågans bedömande, torde jag därvid till en början få lämna en redogörelse för lotsningsbesvärets tillkomst. Härom har kammarkollegium i ett den 31 december 1920 i ämnet avgivet utlåtande anfört bland annat följande:

De lotsar eller såsom de också kallades »ledsagare» eller »styrmän», vilka från och med senare hälften av 1500-talet voro bosatta i rikets skärgårdar, synas till en början allenast hava varit skyldiga att lotsa kronans fartyg. Denna skyldighet torde ursprungligen hava tillkommit efter särskilda åtaganden av vissa skärgårdsbönder, i ersättning varför de erhöilo befrielse från eller avkortning å dem eller deras hemman åliggande utskylder och onera. Sedermera fingo lotsarna sig ålagt att betjäna den allmänna sjöfarten, varefter i sjölagen den 12 juni 1667 stadgades, att på alla farvatten, då ledsagare behövdes eller plögade brukas, varje skeppare vore skyldig att bruka och antaga dylika ledsagare. Genom en den 1 mars 1680 utfärdad instruktion föreskrev Kungl. Maj:t, att i varje sjöstad skulle antagas minst två edsvurna lotsar, vilka samtidigt skulle vara därstädes bosatta borgare. Dessa skulle vara frikallade från inkvartering och annan extraordinarie borgerlig tunga ävensom utskrivning. I sammanhang härmed beviljade Kungl. Maj:t de styr- och lotsmän, som bodde här och där i skärgårdarna, vare sig på kronans styrmanshemman eller annorstädes, befrielse från extraordinarie utlagor av deras hemman ävensom från utskrivningar och privata skjutsningar. Lotshemmansfriheterna torde emellertid hava åtnjutits med olika storlek i olika delar av riket. I Södermanlands och Östergötlands län synes sålunda lotsarna för sina hemman hava i kraft av Kungl. Maj:ts resolutioner den 4 april 1681 och den 28 oktober 1686 frinjutit, förutom i det föregående omnämnda förmåner, hela mantalsrättan. Enligt kungl. brev den 18 april 1738 skulle lotsarna i finska och norrländska skärgårdarna icke få frinjuta någon del av hemmansrättan, utan voro de allenast frikallade från inkvartering, väggröjning, bro-, gästgiveri- och tingshusbyggnader, krono- och fångskjuts ävensom rotering. I samma brev stadgades därjämte, att å skattehemman,

vilkas åbor ej befunnes vara skickliga till lotsar, borde den i vederbörlig ordning antagne lotsen tilläggas någon liten lön av lotskassan, jämte det att en stuga uppsattes för honom på någon vid sjökanten belägen klippa eller annan för skattebonden umbärlig plats, då skattebonden ej förmodades vägra lotsen mulbete å hemmanets ägor för en ko, om lägenhet därtill gäves. Om ej skattebonden ville bekväma sig härtill, skulle han förpliktas att själv hålla lots på sitt hemman mot de förmåner, som lotsarna vore beviljade. För den händelse bönder eller torpare å frälseägor komme att utses till lotsar, hölle Kungl. Maj:t före, att frälsemannen kunde förmås taga dagsverken av en sådan torpare eller bonde å tid på året, då seglationen upphört, eller också låta lotsen lösa desamma i penningar enligt skäligt och i orten gängse pris, vartill allt Kungl. Maj:t funne bestämmelserna i 28 kap. 1 § byggningsbalken om gästgiveris anläggande å frälse grund giva stöd. Genom kungl. brev den 16 augusti 1762, den 17 september 1764 och den 13 mars 1783 konfirmerades de friheter, som tillagts lotsarna genom kungl. instruktionen den 1 mars 1680 och kungl. brevet den 18 april 1738. Kungl. Maj:t uppdrog sedermera genom beslut den 13 november 1781 åt amiralitets- och kammarkollegierna att genomgå äldre och nyare lotsförfattningar samt i de delar, bestämmelserna i dessa komme i kollision med äganderätten till frälsehemman, inkomma med författningsförslag, därvid särskilt kammarkollegium jämväl hade att avgiva utlåtande över ett av amiralitetskollegium tidigare utarbetat förslag till förordning om boställen å lotsar. Den 14 maj 1783 avgåvo kollegierna utlåtande och förslag i ämnet. I detta utlåtande anförde särskilt kammarkollegium, bland annat, att det hos kammarkollegium vid övervägande av det föreliggande ämnet uppstått den frågan, huruvida det icke vore med rikets nytta bäst överensstämmande om lotsningens bestyrande, å ena, samt hemmansbruket, å andra sidan, hölles isär såsom alldeles skilda näringar. I allmänhet borde en lots vara belåten, när han hade nödig bostad jämte kåltäppa och bete för en ko såsom 1738 års kungl. brev stadgade samt i övrigt åtnjöte av åbon å lotshemmanet sådana förmåner, varigenom han hade sin bärning, vilka samtliga förmåner svarade emot de friheter och förmåner åbon å ett dylikt till lotsningen anslaget hemman vore tillagda. Med en sådan anordning skulle dessa förmåner kunna en gång för alla regleras för varje lotshemman på det sätt, att de av Konungens befallningshavande å orten med biträde av vederbörande projekterades och sedan till amiralitets- och kammarkollegiernas fastställande insändes. Lotsverket skulle härigenom kunna bliva försett med dugliga lotsar och åkerbruket icke varda utsatt att värdas av personer, vilkas hantering vore därifrån så skiljaktig. Huru väl grundad denna åskådning i allmänhet syntes vara, förekomme emellertid särskilda omständigheter, varför närmare redogörelse lämnades, vilka föranläte kammarkollegium föreslå, att de hemman, som av ålder till lots- eller s. k. styrmanshemman blivit anslagna, även därefter bleve såsom sådana bibehållna. I överensstämmelse med det av kollegierna avfattade förslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 17 september 1783 en förordning angående hemman för lotsarna i riket samt vad därmed kunde hava sammanhang. De i denna författning intagna bestämmelserna hava med obetydliga redaktionella jämkningar influerat i kungl. förordningarna angående lots- och båkinrättningen i riket den 20 juni 1820 och den 16 maj 1827 samt återfinnas i nu gällande förordning angående lotshemman och boningsplatser för lotsar den 9 juli 1862.

De nu gällande bestämmelserna i ämnet äro i huvudsak av följande innehåll.

Gällande rätt.

Enligt § 1 i förut omnämnda förordning den 9 juli 1862 skola såsom lots-

hemman och boningsplatser för lotsar anses alla sådana hemman och lägenheter, vare sig av frälse-, skatte- eller krononatur, vilka av ålder varit och ännu vid tiden för förordningens ikraftträdande vore lotsningsskyldighet underkastade och icke lagligen blivit därifrån skilda, samt även sådana, som därefter kunna bliva åt lotsar för lotsningens skull till bruk och nyttjande upplåtna. Alla så beskaffade hemman och lägenheter skola upptagas i en av kammarkollegium upprättad och fastställd jordebok. Denna lotsjordebok skall så föras, att från densamma skall kunna erhållas upplysning om bland annat de skatter, som utgå av lotslägenheterna, de skatter, varifrån lägenheterna äro befriade, de landuddar, holmar och skär, varest lotsar äro bosatta, vilka friheter på varje ställe åtnjutas av lots, samt, då lotslägenhet är utsedd på enskild persons skatte- eller frälseägor, de förmåner, som för lotsen äro av hemmansägaren betingade och beviljade, ävensom de skyldigheter, vilka det kan åligga lotsen att utgöra till hemmansägaren. — Förordningens §§ 2—5 innehålla stadganden om kronolotshemman samt sådana hemman av skatte- och frälse natur, som av ålder varit till lotshemman anslagna. I fråga om lotshemman av skattenatur föreskrives i sådant hänseende, att skatterätten skall utgöra borgen för lotsningens fullgörande. Skulle skatteman ej själv förmå uppehålla lotsningen, skall han åt den lots, som förordnas, på något vid sjökusten beläget och bekvämt ställe uppsätta en stuga med nödiga uthus och förse honom med mulbete för en ko samt tillåta honom att på ägorna hämta vedbrand och nyttja fiske till husbehov ävensom i övrigt lämna lotsen sådana förmåner, som för dennes utkomst av länsstyrelsen prövas oundgängliga, allt emot de friheter och förmåner, som skatteägaren för lotsningens skull åtnjuter. För den händelse de lotsen tillförsäkrade förmånerna skulle befinnas överskjuta värdet av lotshemmansfriheterna, skall ersättning för sådant överskott tillerkännas skatteägaren av lotsverkets medel. Beträffande fräselotshemman kan ägaren visserligen uppsäga lotsen från hemmanet, men det åligger honom att därefter upplåta hemmanet till annan lots, som av vederbörande prövas därtill skicklig, eller ock lämna lotsen enahanda förmåner, som skola utgöras av ägare av skattelotshemman, vilken icke själv förmår uppehålla lotsningen. Har fräselotshemmanet genom köp eller byte iklätt sig frälse natur och hava därvid några särskilda villkor i anseende till lotsningen bevisligen blivit förbehållna, skola dock dylika villkor till alla delar uppfyllas. — §§ 6 och 7 i förordningen innehålla bestämmelser om upplåtande till lotsar av sådana hemman och lägenheter, som kunna visa sig erforderliga för lotsningens fullgörande. Sålunda stadgas i § 6, att, om för lotsningens skull finnes angeläget, att lots vistas på annan fastighet än redan av ålder anslagna lotshemman, skall, om det är frälse- eller kronoskattehemman, ägaren av hemmanet vara skyldig att, på lika sätt som uti allmänna lagen är om gästgivaregård stadgat, hava en sådan lots på sina ägor, så framt han ej skulle åtnöjas att för hemmanet av kronan taga vederlag. I sådant fall och då ägaren till hemmanet ej vill genom byte avstå detsamma eller själv ombesörja lotsningen, är han skyldig att på något ställe åt sjösidan, som för lotsningen kan anses bekvämligt, avsätta så stor plats, som till uppbyggande av en stuga och nödiga uthus finnes tillräcklig för lotsen. Det skall

för övrigt ankomma på överenskommelse mellan kronan samt jordägaren om och vilka förmåner den senare bör lämna till lotsens underhåll emot ersättning i penningar av lotsverkets medel, av vilka jämväl skall gottgöras den tomtöresavgift, som lotsarna kunna på något ställe erlægga för sina boningsplatser. Träffad överenskommelse i dessa delar skall anmälas hos länsstyrelsen, som underställer ärendet kammarkollegii prövning och stadfästelse. Kan åter frivillig överenskommelse icke träffas, skall vederbörande lotsbefäl till länsstyrelsen inlämna skriftligt påstående om de för lotsen behöfliga förmånerna, vilket bör i vanlig ordning meddelas jordägaren till avgivande av förklaring, varefter vare sig att denne i allo bestrider eller till större eller mindre del medger, vad som blivit yrkat, ärendet av länsstyrelsen skall avgöras genom utslag, som underställes kammarkollegii prövning. Med de kronan förbehållna hemman, fiskelägen, allmänningar, öar och skär, varest lots kan behöva förläggas, bör, såvida lagligen antagna åbor därå finnas, förhållas på sätt är stadgat i avseende å de lotsplatser, som behöva anläggas å frälse- och skattejord. Skulle åbo icke lagligen vara antagen på sådan lägenhet, må den på vederbörandes anmälan till lotshemman av kammarkollegium användas, emot det att lotsen blir ansvarig för den ränta och de skyldigheter, vartill lägenheten är skattlagd eller som av densamma förut utgått. — §§ 8 och 9 i förordningen slutligen innehålla processuella regler för ärenden om lotsningsbesväret. Enligt § 8 skola alla tvister, som på ett eller annat sätt kunna uppkomma och angå lotshemman, evad de äro av krono-, frälse- eller skattenatur, samt röra sådana mål, vilka med lotsverket hava gemenskap, först av länsstyrelsen och, där någon med dess utslag icke åtnöjes, av kammarkollegium prövas och avgöras. Besvär över kammarkollegii utslag i sådana mål skola upptagas av regeringsrätten, som enligt lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt har att avgöra, bland annat, mål om hemmans och lägenheters indelning till lotsning, om utbyten av boningsplatser för lotsar eller av lotsningspliktiga hemman och lägenheter samt om dessas förmåner, friheter och skyldigheter. Där- emot höra tvister, som röra frälse- eller skattelotshemmans jord och ägor, liksom förut till allmän domstols prövning.

Enligt 1862 års förordning få lotshemman och lotslägenheter av krononatur icke klyvas eller mindre delar och tillhörigheter därifrån söndras. Någon motsvarande bestämmelse för skattelotshemman finnes icke i förordningen. Emellertid har i ett kungl. brev den 19 augusti 1823 samt förvaltningens av sjöärendena och kammarkollegii därpå grundade kungörelse den 15 september 1823 angående skatteköp å kronolotshemman såsom villkor för skatteköp uppställts bland annat, att skatterättigheten går förlorad, om de i lotsförfattningarna stadgade skyldigheterna icke noga fullgöras, samt att de skattesålda hemmanen och lägenheterna icke få klyvas eller mindre delar och tillhörigheter därifrån söndras. Sistnämnda villkor gäller dock ej för andra skattelotshemman än sådana, som efter den 19 augusti 1823 köpts till skatte. Detta förbud mot vissa lotshemmans klyvning har icke rubbats vare sig genom 1896 års lagstiftning om hemmansklyvning m. m. (30 § lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring) eller genom 1926 års lag om

delning av jord å landet. Enligt 9 § promulgationslagen till jorddelningslagen skall vad om förbud mot avsöndring från lotshemman av krono- eller skatteenatur är i kungl. brevet den 19 augusti 1823 samt förordningen den 9 juli 1862 stadgat äga motsvarande tillämpning i fråga om avstyckning, och i 1 kap. 8 § sista stycket jorddelningslagen är stadgat, att där enligt lag eller särskild författning skifte å viss fastighet eller äga icke är tillåtet, dylikt förbud skall lända till efterrättelse.

Såsom förut erinrats skola lotshemmanen och lotslägenheterna för sin lotsningsskyldighet åtnjuta befrielse från vissa skatter och besvär. Härom innehålla de för varje lotshemman meddelade regleringsutslagen närmare bestämmelser, varjämte upplysningar därom kunna erhållas från lotsjordeboken. Sedan numera flertalet av de onera och besvär, varifrån lotshemmanen åtnjtit befrielse, kommit att upphöra, inskränka sig dessa fastigheters friheter till den jämlikt 6 § lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet äldre lotshemman, så länge de äro underkastade lotsningsskyldighet, medgivna friheten från skyldighet att deltaga i byggande och underhåll av allmän väg, bro och färja.

Åtskilliga lotshemman tagas numera icke i anspråk för lotsningen. För andra åter medför lotsningsbesväret såsom regel endast, att vissa markområden nyttjas till bostad med mera åt lotsar eller eljest för lotsverkets behov, varjämte i vissa fall hemmanens ägare tillhandahålla vissa naturaförmåner åt lotsarna. De lotsar, som erhålla sådana naturaförmåner, äro emellertid enligt gällande avlöningsbestämmelser skyldiga att underkasta sig avdrag å den kontanta avlöningen till belopp motsvarande förmånernas värde. Redan i kungörelsen den 1 oktober 1914 (nr 270) angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten för lotsstyrelsen upptagna avlöningsförmåner intogs bestämmelse därom, att statsverket skulle för bostadslägenhet och övriga naturaförmåner, som tillhandahölles tjänstinnehavare tillhörande lotspersonalen, bekomma ersättning genom avdrag å avlöningen med belopp, som med hänsyn till de upplåtta förmånernas värde och till förhållandena i orten kunde av lotsstyrelsen befinnas skäligt. I det nu gällande avlöningsreglementet för befattningshavare vid lots- och fyrstaterna den 9 juni 1922 (nr 379) med däri genom kungörelsen den 12 juni 1925 (nr 244) vidtagna ändringar, vilket reglemente samtliga i tjänst varande lotsar underkastat sig, säges visserligen intet om naturaförmånerna, men i de av Kungl. Maj:t den 20 november 1922 utfärdade tilläggsbestämmelserna med i dessa bestämmelser sedermera gjorda ändringar finnes i § 14 stadgat, att, där tjänsteman åtnjuter annan naturaförmån än i 20 och 21 §§ i avlöningsreglementet omförmäles (bostad, bränsle och lysämnen) eller ersättning i penningar för sådan förmån, skall i förra fallet ersättning för förmånens värde erläggas av förmånstagaren genom avdrag å avlöningen och i senare fallet avräkning ske å avlöningen med det belopp, varmed ersättning för den avlösta förmånen utgår, allt i den ordning, lotsstyrelsen bestämmer.

*Lotsnings-
besvärets
omfattning.*

Enligt vad kammarkollegium meddelat i sitt utlåtande den 31 december 1920 skulle numera icke finnas något under åborätt upplåtet kronolotshem-

man. Ett mindre antal kronohemman upptages emellertid alltjämt i lotsjordboken såsom lotshemman. Antalet lotshemman av frälse natur skulle enligt kammarkollegium inskränka sig till fyra, och sammanlagda antalet skattelotshemman och lägenheter skulle uppgå till omkring 120. Av dessa senare skulle ett trettiotal vara skatteköpta efter 1824 års ingång. I skrivelse den 13 september 1930 har lotsstyrelsen meddelat, att något över 60 lotshemman och lägenheter icke vidare tagas i anspråk av lotsverket och ej heller kunna antagas bliva för verket erforderliga.

Ifråga om de skyldigheter, som kunna åvila lotshemman, innehålla några av lotsstyrelsen upprättade förteckningar, vilka överlämnats med utlåtande den 1 februari 1929, närmare upplysningar. Av dessa förteckningar inhämtas bland annat, att ägaren av lotshemmanet 1 mantal frälse Oxlö vid Oxelösunds lotsplats är skyldig att för lotsningen upplåta 1½ tunnland åker, äng till 50 lass hö samt att lämna bostäder med uthus, sjöbodas, bete, bränsle, timmer till husens underhåll och fiske. Härför skola åtnjutas samtliga lotshemmansfriheter, men erhålles ersättning för husbygge och betesrätt med 419 kronor 4 öre årligen. Å lotsarnas avlöning göres avdrag för jord och ved med tillhoppa 865 kronor 92 öre för år. — Ägarna av de till Idö lotsplats hörande skattememmanen Idö om tillhoppa 1 mantal hava att mot åtnjutande av samtliga lotshemmansfriheter utgöra 32 skillingar banco årligen för varje halvt mantal, att till sex lotsar lämna mulbete för ko samt vedbrand ävensom att låta dessa lotsar få rätt till husbehovsfiske. Därjämte äro hemmanens ägare skyldiga att tillhandahålla tomtplats. Från lotsarnas avlöning avdragas för fisket årligen 35 kronor. — Skattelotshemmanen Låfsekulla och Skällenä samt ålfisket Skällenä vid Bergkvara lotsplats äro befriade från rotering, skjutsning, inkvartering och publik byggnad. Skällenåshemmanet är även befriat från brevbärning. Fastigheternas ägare erhålla årligen kontant ersättning med 175 kronor 83 öre för skillnaden mellan värdet å fastigheternas prestationer och friheter. Hemmanen skola »utgöra viss del av hemmansrättan». Från ⅓ mantal Skällenä skall tillhandahållas viss boplats, hus, odlingsjord, bete, hö och halm samt bränsle ävensom lämnas rätt till fiske med rätt till båthamn och rätt till fågelskytte, varjämte 5 riksdaler banco skola utgöras till lotslön. Från samma hemmansdel har upplåtits mark för upplagsplats och lotsuppassningshus. Jordägarna hava även ålagt uppföra lotsuppassningsstuga. Årligt avdrag å lotsarnas avlöning göres för av hemmanen utgående »lön» med 155 kronor. — Från skattelotshemmanet Pukavik vid lotsplatsen med samma namn skall mot åtnjutande av samtliga lotshemmansfriheter tillhandahållas stuga med nödiga uthus, 2 skäppland jord, bete för en ko, hö, vedbrand och fritt fiske. Från lotsarnas avlöning göres avdrag för jord och bostad med 53 kronor 75 öre.

Den redogörelse, som jag i det föregående lämnat i fråga om lotsningsbesväret, har avsett lotshemmans och lotslägenheter skyldigheter och rättigheter. Emellertid hava även vissa städer fått sig ålagt att bidra till lotsningens behöriga fullgörande. Enligt vad lotsstyrelsen meddelat i sitt utlåtande den 1 fe-

*Vissa
städers
lotsnings-
skyldighet.*

bruari 1929 äro 24 städer skyldiga att till lotsverket lämna enahanda förmåner som de, som för närvarande utgöras av vissa lotshemman, eller alltså att tillhandahålla mark, vedbrand, fritt fiske, bete och andra naturaförmåner ävensom att i vissa fall lämna kontanta bidrag till lotsarnas avlöning. Rättigheten till dessa förmåner grundar sig merendels på inför vederbörande länsstyrelser ingångna, mellan lotsverket och städerna avslutade överenskommelser, varom, sedan kammarkollegium meddelat fastställelse å desamma, anteckning skett i lotsjordeboken.

Frågan huruvida städerna äro enligt författningarna om lotsningsbesväret skyldiga att bidraga till lotsarnas underhåll har varit föremål för viss tvekan. I skrivelse den 3 april 1930, varmed kammarkollegium till Kungl. Maj:ts avgörande överlämnat en av Hudiksvalls stad hos kammarkollegium gjord framställning om befrielse för staden att lämna visst kontant bidrag till lotsarnas vid Agö lotsplats avlöande, har kammarkollegium sålunda såsom sin mening uttalat, att någon sådan skyldighet för städerna icke föreligger. Lotsstyrelsen har för sin del i sitt utlåtande den 1 februari 1929 funnit det tvivelaktigt, huruvida städernas upplåtelser i detta hänseende, vilka skett för all framtid, skulle kunna rubbas till sin giltighet genom ett upphävande av 1862 års förordning om lotshemman och boningsplatser åt lotsar. Enligt lotsstyrelsen vore det nämligen i dessa fall icke fråga om särskilt hemman eller särskild lägenhet åliggande förpliktelser och sålunda icke om ett allmänt besvär. Sedan handlingarna i det av Hudiksvalls stad anhängiggjorda ärendet av Kungl. Maj:t överlämnats till regeringsrätten för avgivande av yttrande, hava för föredragningen i regeringsrätten åtskilliga äldre handlingar, som legat till grund för de på sin tid meddelade besluten om städernas förpliktande i angivna hänseende, genomgåts. Av denna undersökning har framgått, att ärendena i allt fall handlagts i den ordning, varom bestämmelser funnits meddelade i berörda författningar. Sålunda har, för att nämna några exempel, länsstyrelsen i Norrbottens län genom utslag den 18 mars 1822, vilket utslag blivit av kammarkollegium fastställt, »i stöd av § 41» i 1820 års förordning angående lots- och båkinrättningen i riket »samt i enlighet med stadens medgivande» förpliktat Luleå stad att avsätta boplatser åt sjösidan till lotsar, dock mot tomtören av lotsmedlen, eftersom staden icke »kan komma i åtnjutande af någre sådana friheter, som Lotshemman äro förundte». Därjämte har staden ålagts tillhandahålla lotsarna mulbete åt kor mot »stadgade mulbetespenningar af lotsarna själfva». — Genom utslag den 30 november 1837 fann länsstyrelsen i Östergötlands län Norrköpings stad vara skyldig att på grund av 163 § i 1827 års förordning angående lots- och båkinrättningen i riket förse lotspersonalen vid lotsplatsen i staden med de förmåner, som vore till dennas utkomst oundgängligen nödiga, varjämte länsstyrelsen förklarade, att staden (borgerskapet) icke kunde undgå att betala inkvarteringspenningar till lotsarna, att medgiva lotsarna rätt till fiske å stadens fiskevatten samt att lämna penningar i ersättning för kobete. Däremot ansågs staden ej skäligen böra åläggas att uppföra boningshus eller att lämna en täppa åt lotsarna. Staden besvärade sig över utslaget hos kammarkollegium, i vad utslaget avsåge inkvarteringsersättning, och förmenade, att det av länsstyrelsen åberopade författningsrummet förutsatte, att, om överenskommelse

ej träffades, jordägaren skulle erhålla ersättning för de förmåner, som lämnades. Genom utslag den 26 februari 1839 fann kammarkollegium väl att ingen skyldighet för staden att erlægga inkvarteringspenningar kunde härledas från § 163 i 1827 års förordning, varför staden befriades från sådan skyldighet. Kammarkollegium ansåg emellertid på grund av samma paragraf staden ej kunna undgå, att, då anspråk därom å lotsverkets sida framställdes, på något för lotsningen bekvämligt ställe utan ersättning avstå så stor plats som till uppbyggande av stuga och nödiga uthus åt lotsarna funnes tillräcklig. I övrigt blev länsstyrelsens utslag fastställt. Lotsverket träffade sedermera med staden överenskommelse om boningsplats åt lotsarna, vilken överenskommelse fastställdes genom länsstyrelsens utslag den 31 december 1839 och den 26 april 1841. Genom utslag den 18 oktober 1852 lät kammarkollegium bero vid de av länsstyrelsen sålunda meddelade utslagen. — Vidare må nämnas, att länsstyrelsen i Malmöhus län genom utslag den 21 januari 1828, som fastställts av kammarkollegium den 11 november 1828, under åberopande av 9 artikeln i 1827 års förordning förpliktat städerna Skanör och Falsterbo att lämna lotsarna där rätt till fritt fiske och »själskytteri» ävensom mulbete och ett halft tunnland mark till kåltäppor.

Jag får slutligen beträffande denna fråga meddela, att regeringsrätten i ett den 17 februari 1931 avgivet yttrande i det förut omnämnda ärendet angående Hudiksvalls stads lotsningsskyldighet anfört bland annat följande: 'I de tid efter annan angående lotsverket utfärdade författningarna har stad icke undantagits från de däri givna bestämmelsernas tillämplighet. I ett flertal fall hava ock städer av myndigheterna under åberopande av stadganden i samma författningar förpliktats att tillhandahålla lotsar boningsplatser och andra förmåner. Även den överenskommelse mellan lotsverket och Hudiksvalls stad, varom i ärendet är fråga, har tillkommit och fastställts i den ordning, som stadgades i den vid överenskommelsens tillkomst gällande förordningen den 16 maj 1827 angående lots- och båkinrättningen i riket. Jämlikt § 6 mom. 3 i nu gällande förordning den 9 juli 1862 angående lotshemman och boningsplatser för lotsar lärers alltså kammarkollegium ägt behörighet att till prövning upptaga stadens ifrågakvarande framställning.'

I en vid 1911 års riksdag i förevarande ämne väckt motion anfördes bland annat följande:

*Motion vid
1911 års
riksdag*

Bland de s. k. kronolotshemmanen finnas många, som äro för avsöndring till egnahemslägenheter synnerligen lämpliga. Men härvidlag ställer sig lagstiftningen hindrande, i det att genom det kungl. brevet av den 19 augusti 1823 är stadgat, att dessa hemman ej få klyvas eller mindre delar och tillhörigheter därifrån avsöndras. Då med dessa hemman följer lotsningsskyldighet, är det klart, att ovannämnda bestämmelse tillkommit för att förhindra, att hemmanets värde så skulle sjunka, att det ej kunde bära lotsningsskyldigheten. Då emellertid dessa i regel välbelägna hemman, vilka sedan en lång tid tillbaka, då dessa genom skatteköp förvärvades, i värde flerdubblats, torde numera ej den ringaste risk förefinnas att i någon mån ändra dessa alltför stränga villkor. För andra i enskild ägo varande eller under stadgad åborätt upplätta jordegendomar är genom lag den 27 juni 1896 tillåtet att frånskilja och för-

sälja intill en femtedel av ägovidden, och denna rätt är i en del fall, såsom då det gäller avsöndring till egnahemslägenheter i vissa län, utsträckt utöver en femtedel av ägovidden. Det synes både lämpligt och rimligt, att det beträffande kronolotshemman gjordes samma bestämmelse i avseende å rätten att avsöndra, nämligen att även härvidlag tilläts att fränkilja och försälja intill en femtedel av ägovidden, dock med bibehållande av samma lotsningsskyldighet för stamhemmanet. En sådan ändring skulle, utan att medföra någon risk med avseende å lotsningsskyldigheten, befrämja den betydelsefulla egnahemsfrågan, då dessa hemman i regel äro belägna vid hamnplatser och större samhällen, där efterfrågan på egnahemslägenheter är särskilt stor.

Riksdagens
skrivelse.

I skrivelse den 30 maj 1911 anförde riksdagen, efter att hava återgivit innehållet i nämnda motion ävensom redogjort för vissa inhämtade upplysningar, för egen del följande.

Såsom framginge av den verkställda utredningen funnes bland lotshemman och lägenheter av skattenatur vissa, som icke toges i användning för lotsningsskyldigheten. Att det oaktat även för dessa hemman och lägenheter gällde den genom vissa äldre författningar meddelade bestämmelsen, att skatteköpta kronolotshemman icke finge klyvas eller avsöndringar från dem verkställas, torde vara klart. Beträffande åter de fall, där Kungl. Maj:t på vissa villkor medgivit befrielse från lotsningsskyldighet, torde däremot nämnda bestämmelse hava upphört att äga tillämpning på de sålunda frigjorda hemmanen. Berörda bestämmelse, att skatteköpta kronolotshemman icke finge klyvas eller avsöndringar från dem verkställas, hade lämnats orubbad av senare lagstiftning angående hemmansklyvning och jordavsöndring, och vad sålunda funnes stadgat torde äga motsvarande tillämpning i fråga om det på senare tider införda institutet ägostyckning. Detta torde på sätt jämväl motionären framhållit äga sin grund däri, att den ifrågavarande fastigheter åliggande lotsningsskyldigheten skulle kunna behörigen fullgöras. Beträffande de lotshemman och lotslägenheter, som icke toges i användning av lotsverket, syntes, enligt riksdagens förmenande, förutsättningen för nämnda inskränkning i fråga om rätt till hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring icke längre förefinnas, utan torde dessa hemman och lägenheter utan olägenhet kunna i berörda avseende likställas med andra under enskild äganderätt varande fastigheter. Beträffande åter de lotshemman och lotslägenheter, vilka toges i anspråk för utgörande av dem åliggande lotsningsskyldighet, tilltrorde sig riksdagen icke för det dåvarande kunna bedöma, huruvida en ägare till dessa hemman och lägenheter medgiven rätt till hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring i samma omfattning, som gällde ifråga om andra enskilda tillhöriga fastigheter, skulle kunna äventyra den ifrågavarande hemman och lägenheter åliggande lotsningsskyldigheten. För bedömande av denna fråga vore en utredning givetvis behöfvig, vilken icke torde kunna ske annorledes än genom Kungl. Maj:ts försorg. Riksdagen vore emellertid av den uppfattningen, att åtminstone i fråga om vissa hemman och lägenheter, därest rätt i ovanberörda avseende medgäves, samma trygghet för lotsningsskyldighetens fullgörande alltjämt skulle förefinnas. På grund härav anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, i vilken omfattning och under vilka villkor — med hänsyn till de särskilda skyldigheter mot det allmänna, som påvilade lotshemman och lotslägenheter — dessa fastigheter kunde i fråga om rätt till klyvning, styckning och avsöndring likställas med andra under enskild äganderätt varande fastigheter, samt därefter framlägga det förslag, var till en dylik utredning kunde föranleda.

Efter remiss avgav lotsstyrelsen den 10 mars 1919 utlåtande i anledning av den sålunda av riksdagen väckta frågan och anförde därvid bland annat följande.

Lotsstyrelsen den 10 mars 1919.

Bestämmelserna i fråga om lotshemman, att klyvning, styckning eller avsöndring icke finge äga rum, tryggade givetvis i sin mån fullgörandet av de hemmanen åliggande förpliktelser mot lotsverket. Vad avsöndringarna vidkomme toge desamma icke del i de allmänna bördor, som åläge stamhemmanet, och dettas förmåga att utgöra dylika bördor nedsattes sålunda i den mån avsöndringarna verkställdes. Klyvning och styckning av ett hemman innebure visserligen icke, att någon hemmansdel frigjordes från deltagande i hemmanets skyldigheter till det allmänna, men uppenbart vore i allt fall, att det bleve förenat med större svårigheter och besvär att utkräva dessa skyldigheter, om desamma fördelades på skilda fastighetslotter. Särskilt bleve det för vederbörande lotsar en väsentlig olägenhet, om de nödgades vända sig till ett flertal delägare i hemmanet för utfående av de naturaprestationer, medelst vilka lotshemmansskyldigheterna oftast fullgjordes.

Redan nu föreläge möjligheter för ägojords skiljande från lotshemman, och åtgärder i sådant syfte vore vidtagna. Lotsstyrelsen hade därvid i först nämnda avseende tanken riktad på sådana fall, då lotshemman och lägenheter icke vidare toges i anspråk för lotsverket, vid vilket förhållande och sedan detsamma blivit vederbörligen konstaterat anledning icke vidare torde förefinnas att uppehålla förbudsbestämmelsen om klyvning och söndring, då de i lotsförfattningarna stadgade, hemmanet eller lägenheten åliggande skyldigheterna ej behövde fullgöras. Vidare avsåge styrelsen sådana fall, där Kungl. Maj:t, sedan överenskommelse träffats om viss ekvivalent för lotshemmansskyldigheterna, t. ex. viss penningssumma eller överlåtelse till lotsverket av visst markområde, befriat hemmanet från detsamma åliggande lotsningsskyldighet. Bland åtgärder, som kunde möjliggöra jords skiljande från lotshemman, ville styrelsen erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juni 1913 uppdragit åt kammarkollegium att avgiva yttrande och förslag rörande lotsningsbesvärets avlösningsfråga. Avlösningsfrågan hade icke avgjorts, men i de då gällande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten för lotspersonalen upptagna avlösningsförmånerna hade föreskrivits, bland annat, att för naturaförmåner, som tillhandahölles tjänst innehavare tillhörande lotspersonalen, statsverket skulle bekomma ersättning genom avdrag å avlöningen med belopp, som med hänsyn till de upplåtna förmånernas värde och till förhållandena i orten kunde av lotsstyrelsen befinnas skäligt. För så vitt de från lots hemman utgående förmånerna vore av sådan beskaffenhet att, å den ort, där lots vore stationerad, desamma kunde erhållas och ej betingade högre pris än i den allmänna marknaden, kunde det, i följd av åberopade bestämmelse om avdrag å avlöning för värdet av åtnjutna naturaförmåner, för lotsen och lotsverket anses mindre betydelsefullt, om förmånerna i fråga komme lotsen till godo från lots hemmanet eller från annat håll. I de fall åter då de för lotsen erforderliga förmåner, som bereddades honom från lots hemman, icke kunde på annat sätt erhållas å den ort, där han vore stationerad, eller då nämnda förmåner, om de kunde erhållas, skulle till följd av platsens avlägsenhet och bristen på konkurrerande leverantörer betinga pris betydligt högre än de i allmänna marknaden gällande, uppstode betänkligheter mot vidtagande av åtgärder, som avsåge inskränkning i gällande bestämmelser för säkerställandet av lotsarnas och lotsverkets förmåner från lots hemman och lägenheter. Så vore även förhållandet i fall, då från lots hemmanet till lotsarna upplåtits tomtplats och denna blivit iordningställd eller bebyggd. Hemmanets likställande med andra under enskild äganderätt varande hemman i fråga om klyvning, styckning och jordavsöndring kunde

under sådana förhållanden föranleda svårigheter, om jordägaren funne för sig fördelaktigt att från hemmanet skilja dylik tomtplats. Med hänsyn till dylika betänkligheter och svårigheter hade vid undersökningarna i den nu föreliggande frågan i vissa fall uttalats den uppfattningen, att något likställande i fråga om klyvning, styckning och jordavsöndring av lotshemman av krono- och skattenatur med andra under enskild äganderätt varande hemman icke borde ske, under det att i andra fall det ansetts, att dylikt likställande kunde komma i fråga, under villkor huvudsakligen att lotsarna erhöle sina från hemmanen utgående naturaförmåner eller motsvarande vederlag, samt att likställandet gjordes beroende av, att från lotshemmanet visst område bleve till lotsverket överlåtet.

Det hade också framhållits, att genom den enligt Kungl. Maj:ts ovan omförmälda beslut av den 28 juni 1913 ifrågasatta avlösningen vederbörande hemman, i de fall avlösning kunde komma till stånd, skulle bliva likställda med andra under enskild äganderätt varande hemman jämväl i avseende å klyvning, styckning och jordavsöndring, samt att, därest frågan om vissa lotshemmans likställande i berörda avseende löstes först och oberoende av avlösningensfrågan, därigenom skulle undanryckas vissa av de förutsättningar, som kunde för hemmansägarna göra det önskvärt att begära avlösning.

Med avseende å den utav riksdagen uppställda frågan, i vilken omfattning och under vilka villkor — med hänsyn till de särskilda skyldigheter mot det allmänna, som påvilade lotshemman och lotslägenheter — dessa fastigheter kunde i fråga om rätt till klyvning, styckning och avsöndring likställas med andra under enskild äganderätt varande fastigheter, ansåge lotsstyrelsen, att dylikt likställande i fråga om rätt till klyvning och styckning icke borde ske, men att, i fråga om rätt till avsöndring, styrelsen icke hade något att erinra mot att lotshemman av skattenatur likställdes med andra under enskild äganderätt varande fastigheter så till vida, att ägare av dylika lotshemman finge erhålla rätt att av hemmanets ägoväldet för alltid avsöndra högst en femtedel av ägovidden i en eller flera delar, under villkor att i de ägor, som avsöndrades, icke inginge jord, som användes för lotsverket.

Såsom lotsstyrelsen i detta sitt utlåtande erinrat, hade Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juni 1913 uppdragit åt kammarkollegium att efter vederbörandes hörande samt övrig utredning rörande de med då befintliga lotshemman och lotslägenheter sammanhängande kamerala och övriga förhållanden, som kunde vara av betydelse för frågans bedömande, till Kungl. Maj:t inkomma med ytt- rande beträffande lämpligheten av lotsningsbesvärets avlösning och därvid, under förutsättning att sådan avlösning funnes böra äga rum, jämväl avgiva förslag rörande det sätt, på vilket avlösningen borde verkställas. Genom remiss den 22 mars 1919 anbefalldes Kungl. Maj:t därjämte kammarkollegium att avgiva utlåtande i den av riksdagen väckta frågan om upphävande av det för vissa lotshemman gällande förbudet mot klyvning med mera. I sitt förut omförmälda den 31 december 1920 avgivna utlåtande har kammarkollegium, som till fullgörande av uppdraget genom länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län införskaffat erforderlig utredning samt låtit höra vederbörande jordägare och lotspersonal, lotsdistriktschefer och fögderiförvaltningar, ävensom inhämtat utlåtanden av nyssnämnda länsstyrelser, be-

svarat remissen den 22 mars 1919 i sammanhang med fullgörandet av det kollegium lämnade uppdraget.

Kammarkollegium har i detta utlåtande anfört bland annat följande:

Vad till en början angår lämpligheten av lotsningsbesvärets avlösning, torde vara nödigt att först taga under övervägande spörsmålet, huruvida lotsverket fortfarande bör bibehållas vid rätten att, på sätt i 1862 års författning är medgivet, av annan fastighet än av ålder anslagna lotshemman påfordra att boningsplats och naturaförmåner ställas till lotspersonalens förfogande. Beträffande särskilt boningsplats för lots är det med hänsyn till den säregna beskaffenheten av nämnda befattningshavares tjänstgöring väl uppenbart, att någon slags tvångsrätt bör stå till det allmännas förfogande, därest frivillig överenskommelse om upplåtande av dylik plats icke kan träffas med den enskilde jordägaren. Möjlighet att för ifrågavarande ändamål tillgripa en sådan tvångsrätt läser emellertid stå lotsverket öppen i kraft av stadgandet i 1 § 2 mom. av lagen om expropriation den 12 maj 1917. Det läser icke heller kunna göras gällande, att ett expropriationsförfarande enligt nämnda lagrum för tillgodoseende av boningsplats åt lots skulle innebära någon annan eller större olägenhet, än den lotsverket redan nu måste finna sig i, när mot jordägares bestridande mark måste tagas i anspråk för exempelvis uppförande av fyr eller inrättande av sjömärke. Med hänsyn jämväl därtill, att den enskilde jordägaren har berättigade anspråk på största möjliga rättssäkerhet när honom tillhörig mark tages i anspråk för allmänt ändamål, håller kollegium före, att den expropriation i administrativ ordning, som 1862 års författning medger för beredande av boningsplats åt lots, icke är nödvändig eller ens lämplig. Icke heller finner kollegium berörda tvångsrätt behöva bibehållas för beredande åt lots av vissa naturaförmåner. Det har icke ifrågasatts att genom särskilda förfoganderättsbestämmelser bereda fyrapersonal dylika förmåner lika litet som åt statens andra befattningshavare, vilka tilläventyrs nödgas för sin tjänst vara bosatta å ort, där tillgång på livsmedel är ringa eller saknas. Det torde enligt kollegii åsikt saknas anledning att särskilt för lotspersonalen bibehålla undantagsbestämmelser i antydda syfte.

Då slutligen nu ifrågavarande i 1862 års författning meddelade förfoganderättsbestämmelser för beredande av boningsplatser och naturaförmåner åt lotsar å annan fastighet än redan av ålder antagna lotshemman, åtminstone delvis, angivit sig hämta analogiskt stöd ur allmänna lagens bestämmelser i 28 kap. byggningsabalken, men detta kapitel från och med den 1 januari 1914 upphört att gälla, anser kollegium ytterligare skäl tala för ett upphävande av 1862 års författning i denna del.

Vad därefter angår spörsmålet, huruvida de äldre frälse eller skatte lotshemmanen nu böra befrias från lotsningsbesväret, anser kollegium det utan vidare klart, att en dylik befrielse bör äga rum, då hemmanet icke längre tages i anspråk av lotsverket. Med undantag av lotsningsbesväret hava numera nära nog samtliga besvär, vilka åvilat fast egendom i riket, i likhet med den huvudsakligaste delen av grundskatterna avlösts eller avskrivits. Av de besvär, vilka tillkommit särskilt i kommunikationsintresse, avskaffades besväret med de allmänna posternas fortskaffande genom kungl. brevet den 19 augusti 1870, kronobrevbäringen genom kungl. kungörelsen den 5 december 1873, det gamla väghållningsbesväret på landet genom lagen den 23 oktober 1891 samt skjuts- och gästgiveribesväret genom kungl. stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911. De ursprungliga lotshemmansfriheterna innebära icke längre några förmåner — fränsett befrielsen från väghållning — sedan grundskatter och besvär upphört för övriga fastigheter i riket. Enligt 1862 års författning åtujuter visserligen fastighetsägaren ersättning av lotsverkets medel, i händelse värdet av

*Kammarkollegium
den 31 december 1920.*

de lotsen tilldelade förmånerna överskjuta värdet av lotshemmansfriheterna, men denna ersättning har i de flesta fall bestämts under äldre tider, då å ena sidan samtliga lotshemmansfriheter voro effektiva, men å andra sidan naturaförmånernas penningvärde uppskattades lågt. Då härtill kommer att efter tillkomsten av tjänstgöringsreglementet för lotsverket den 15 februari 1881 kronolots skall tillsättas efter ansökan i vanlig ordning samt på grund härav, bland annat, befogenheten för jordägaren att, om han därtill är tjänlig, själv övertaga lotsningen praktiskt taget kommit ur tillämpning, torde lotsningsbesväret numera uteslutande framstå såsom en ekonomisk last å vissa fastigheter. Med framhållande härav samt under erinran tillika att varken vid grundskatteavskrivningen eller vid avlösningen av de särskilda besvären, såsom exempelvis roteringsbesväret, jordägaren blivit av kronan avfordrad något vederlag, anser kollegium billigheten kräva, att lotsningsbesväret nu bör avskrivas, samt att något annat vederlag härför icke bör uppställas, än att hemmanens för besväret åtnjutna friheter, för så vitt de överhuvud ännu äro effektiva, givetvis skola upphöra.

Beträffande de hemman, vilka erhållit egenskap av lotshemman (s. k. nya lotshemman) på grund av tillämpning av de förfoganderättsbestämmelser, vilka sedan 1783 varit intagna i särskilda författningar rörande hithörande ämne, anser kollegium, att omständigheter föreligga, vilka böra föranleda befrielse från eller omreglering av hemmanen åliggande förpliktelser. Dylik befrielse eller omreglering bör enligt kollegii tanke tillgodokomma hemmanen, jämväl då deras förpliktelser beträffande lotsarna grunda sig på i behörig ordning ingångna och av kollegium fastställda överenskommelser. I såväl det ena som det andra fallet bör jordägaren, därest hemmanet fortfarande är av beskaffenhet att böra för nu ifrågavarande ändamål tagas i anspråk av lotsverket, beredas tillfälle att, om han så önskar, få sig tillkommande ersättning bestämd i den ordning, expropriationslagen föreskriver.

Då, såsom kollegium meddelat, åborätt till kronolotshemman numera icke förefinnes, samt den i 1862 års författning stadgade ordning för tillgodoseende av lotsverkets intressen vid disposition av kronans fasta egendom i skärgårdarna icke längre synes vara erforderlig, torde nämnda författning alltså i sin helhet utan olägenhet kunna upphävas.

Kungl. Maj:ts förberörda uppdrag den 28 juni 1913 gavs kollegium i samband med uppkommen fråga om ny löneroglering för lotsverket. Denna löneroglering genomfördes emellertid år 1914 oberoende av frågan om lotsningsbesvärets bibehållande. I det statsrådsprotokoll, som fogats vid den till grund för nämnda löneroglering liggande propositionen (nr 228/1914), anförde departementschefen, att, såvitt han kunde finna, den föreliggande lönerogleringen icke vore beroende av huru frågan om avlösning av den viss jord åliggande lotsningsskyldighet komme att lösas. Visserligen åtnjöte lotsarna vid en del lotsplatser vissa naturaförmåner från lotsningsskyldighet underkastade hemman, såsom exempelvis bostad, odlingsjord, rätt till fiske och bete m. m.; men de förslag i lönerogleringsfrågan, departementschefen ämnade framlägga, innebure, att lots skulle, i den mån sådana naturaförmåner åtnjöttes, vara underkastad på lotsstyrelsens prövning beroende minskning i sin kontanta avlöning. Vid sådant förhållande ansåg departementschefen, att resultatet av berörda, huvudsakligen i kameralt hänseende betydelsefulla utredning icke behövde avvaktas eller den trängande frågan om löneroglering för lotspersonalen av sådan anledning ytterligare undanskjutas. Det av departementschefen antydda villkor har influat i kungörelsen den 1 oktober 1914 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten för lotsstyrelsen upptagna avlöningsförmåner. Om sålunda vederbörande lots är tillförbunden att underkasta sig avdrag å den kontanta avlöningen till belopp motsvarande värdet av tillgodonjutna

naturaförmåner, torde det däremot vara tvivelaktigt, huruvida han kan vara skyldig att mot full kontant avlöning avstå sådana naturaförmåner, som ansetts vara förenade med hans befattning. Kollegium anser i allt fall billigheten fordra en övergångsbestämmelse av innehåll, att ordinarie lots under sin tjänstetid må bibehållas vid dylika naturaförmåner.

Under förutsättning av lotsningsbesvärets avlösning torde hittills gällande inskränkning i rättigheten att å lotshemman låta verkställa klyvning, styckning eller avsöndring böra upphöra samt 30 § i lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring den 27 juni 1896, sådan denna § lyder enligt lagen den 30 december 1898, upphävas. Ovanberörda remiss den 22 mars 1919 torde vid sådant förhållande icke påkalla något vidare yttrande från kollegii sida.

Under enahanda förutsättning torde det i 6 § mom. a) i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 intagna förbehåll om frihet från deltagande i väghållningsskyldigheten för äldre lotshemman, så länge de äro underkastade lotsningsskyldighet, böra ur momentet utgå för att — med hänsyn därtill, att lotsningsbesväret dock i enstaka fall skulle kunna komma att kvarstå efter den ovan föreslagna allmänna terminen för dess upphörande — allenast såsom övergångsstadgande tillfogas en i övrigt erforderlig bestämmelse om väglagändringens trädande i kraft samtidigt med nämnda upphörande.

Sedan kammarkollegium därefter erinrat om vissa i då gällande riksstat under tionde huvudtiteln såsom ordinarie förslagsanslag till lots- och fyrväsendet under rubrikerna »friheter» och »ersättningar» upptagna belopp, beträffande vilka jag får hänvisa till den av Kungl. Maj:t vid 1922 års riksdag framlagda propositionen nr 181 (sid. 53) angående reglering av löneförhållandena för befattningshavare vid lots- och fyrstaten m. m., ävensom till riksdagens beslut i anledning av samma proposition, har kammarkollegium i den nu föreliggande frågan hemställt, att Kungl. Maj:t — efter det, såsom kollegium antog, lotsstyrelsen blivit hörd över kollegii förslag — måtte föreslå riksdagen för sin del besluta *att*, med upphävande av förordningen angående lotshemman och boningsplatser för lotsar den 9 juli 1862, förklara den skyldighet med avseende å lotsning eller beredande av boningsplats för lotsar m. m., som under benämning lotsningsbesvär hittills ålegat vissa fastigheter i riket, skola likasom motsvarande friheter, i den mån sådana ännu kunde anses vara för handen, upphöra, dock att beträffande sådan fastighet, varå bostadslägenhet eller andra förmåner tillhandahölls ordinarie innehavare av lotsbefattning, nämnda lotsningsbesvär icke skulle upphöra tidigare än från och med utgången av det år, varunder befattningen första gången bleve ledig; *att* på sätt kammarkollegium föreslagit ändra 6 § väglagen; *samt att* förklara bestämmelserna i kungl. brevet den 19 augusti 1823 samt förvaltningens av sjöärendena och kammarkollegii därpå grundade kungörelse den 15 september samma år ävensom 30 § i lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring den 27 juni 1896, sådan nämnda § lydte enligt lagen den 30 december 1898, skola upphöra att gälla.

Lotsstyrelsen, som den 1 februari 1929 avgivit infortrat utlåtande i ämnet, har däri till en början meddelat, att styrelsen, som redan från början

Lotsstyrelsen den 1 februari 1929.

av utredningsarbetet i princip anslutit sig till tanken på en avlösning av lotsningsbesväret, sökt utreda frågan om möjligheterna för att mot vederlag från ägarna av lotshemman på ett tillfredsställande sätt lösa problemet. Lotsstyrelsen hade också stärkts i sin åsikt om lämpligheten av att utredningen till en början borde läggas efter en sådan linje såväl med hänsyn till utgången av vissa förhandlingar, som förts med ägarna av lotshemmanen vid Bergkvara lotsplats, som ock till innehållet i vissa tidigare meddelade beslut om besvärets avlösande. Genom vederbörande lotsbefäl hade undersökning sålunda igångsatts beträffande lotsplatserna och även i fråga om vissa platser slutförts för att utröna om icke möjligheter förefunnes att genom avtal med vederbörande lotshemmans ägare åt statsverket mot eller utan vederlag kunna förvärva ägande- eller nyttjanderätt för längre tid till de smärre områden, som kunde vara erforderliga för lotsverkets behov, områden med andra ord för lotsuppassningsstugor, båtbygggor, båthamnar och boningshus för lotsar m. m. Av flera anledningar hade det emellertid visat sig, att en lösning i den av styrelsen tänkta riktningen åtminstone beträffande en del platser icke kunde vinnas. Enligt lotsstyrelsens mening borde det icke heller ifrågakomma, att avlösningen av lotsningsbesväret skulle vinnas genom tillämpning av olika principer eller sålunda, att särskilda avtal skulle träffas, där så kunde ske, men att i övriga fall besväret skulle avlyftas utan vederlag från jordägarnas sida. Lotsstyrelsen ansåge sig därför böra förorda, att besväret avlöstes med tillämpning av någon annan princip. Vid överbägande härav hade lotsstyrelsen stannat för det av kammarkollegium framlagda förslaget dock med vissa jämkningar. Lotsstyrelsen anförde vidare i huvudsak följande.

Då lotsstyrelsen alltså funne, att ett expropriationsförfarande borde komma i tillämpning, önskade styrelsen samtidigt framhålla, att det här rörde sig om allenast rätt begränsade områden, vilka till avsevärt antal vore belägna ute i skären och bland holmarna, alltså om en mark, som i allmänhet icke torde äga något högre värde. Att nu ens approximativt kunna uppskatta de med avlösningen förbundna kostnaderna läte sig uppenbarligen icke göra. Så mycket trodde sig lotsstyrelsen med stöd av vad nyss anförts dock våga påstå, att ifrågavarande kostnader icke kunde bliva mera avsevärda. Det hade redan vid ovan omförmälda preliminära förhandlingar visat sig på många håll, att vederbörande i allmänhet varit mycket återhållsamma i sina fordringar under det att dock på ett och annat håll alltför höga ersättningar begärts. Lotsstyrelsen finge emellertid i detta sammanhang framhålla, att läget givetvis bleve ett annat, *sedan* besväret vore avlost, och att man då icke vore berättigad att räkna med fullt samma tillmötesgående från jordägarnas sida.

Det syntes dock lotsstyrelsen välbetänkt, om expropriationsförfarandet icke utan vidare tillämpades. Med hänsyn särskilt till de med ett sådant förfarande förbundna relativt höga kostnaderna i förhållande till värdet å den mark, som skulle exproprieras, finge lotsstyrelsen föreslå, att innan förslag om expropriation gjordes, förhandling med vederbörande företoges i syfte att på frivillighetens väg söka ordna markfrågan. Beträffande sådana lotsplatser, där fråga kunde tänkas uppkomma eller redan vore för handen om platsens indragning, borde ju den erforderliga marken icke lösas utan om möjligt blott tills vidare arrenderas.

I händelse av bifall till lotsstyrelsens förslag i nu nämnda hänseenden torde det böra ankomma på lotsstyrelsen att i frågorna angående sättet för markfrå-

gans lösning avgiva förslag till Kungl. Maj:ts avgörande. I detta sammanhang finge lotsstyrelsen framhålla, att därest åt förutvarande lotsar eller deras änkor och barn till följd av lotsningsbesväret nu funnes upplätta jordområden, vilka framdeles icke komme att inlösas eller arrenderas av lotsverket, det syntes styrelsen, som om dessa personer med stöd av bestämmelserna i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplätet område skulle kunna för sig i åtskilliga fall förvärva den mark, de dittills fått åt sig upplåten. Emellertid torde efter det avlösningen ägt rum och intill dess markfrågorna blivit för lotsverkets vidkommande lösta i enlighet med vad sålunda av lotsstyrelsen föreslagits, jordägarna böra förpliktigas att låta lotsverket tills vidare under samma tid utan vederlag vara i okvald besittning av den jord, lotsverket på grund av lotsningsbesväret innehade.

Lotsstyrelsen ingick därefter på frågan om städernas lotsningsskyldighet. Sedan lotsstyrelsen, såsom jag tidigare erinrat, förklarat sig vara tveksam, huruvida sådan skyldighet kunde anses vara grundad å författningarna om lotsningsbesväret, anförde lotsstyrelsen följande.

Hur det än förhölle sig i detta hänseende hade det för lotsstyrelsen dock framstått såsom rimligt och riktigt, att ifrågavarande avtal med städerna icke förlorade sin giltighet med lotsningsbesvärets avlyftande. De skäl, som talade för ett avlyftande av lotsningsbesväret i övriga fall, nämligen de förändrade förhållanden, som rådde för närvarande jämförda med förhållandena då upplåtelseerna ägt rum — särskilt det i hög grad minskade värdet i den frihet från onera, som utgjort vederlag för fastigheternas förpliktelser — gällde icke i samma grad för städernas vidkommande. Städerna hade icke tillerkänts några särskilda förmåner såsom vederlag för det upplåtna; endast i vissa fall utginge en kontant ersättning. Förutsättningarna hade sålunda icke förändrats. De bördor, som städerna påtagit sig genom de gjorda upplåtelseerna, vore också mycket små jämförda med de särskilda jordfastigheternas. De avdrag, som gjordes å lotspersonalens avlöning för dessa upplåtna förmåner, uppginge sammanlagt icke till 2,500 kronor per år. Enligt kammarkollegii dämera intagna ståndpunkt kunde upplåtelse från städerna icke verkställas med stöd av författningarna angående lotshemman och boplatser för lotsar. Då emellertid dessa redan gjorda upplåtelse otvivelaktigt hade fastställts på grundval av 1862 års eller tidigare författningar i ämnet, syntes det lotsstyrelsen lämpligt att till undanröjande av varje tvekan i kungörelsen om upphävandet av 1862 års förordning ett uttryckligt förbehåll gjordes för bibehållandet av lotsverkets med städerna redan ingångna och fastställda avtal. Lotsstyrelsen hade i samband härmed tagit i övervägande, huruvida icke möjlighet borde stå öppen för lotsverket att även framdeles av städerna förvärva mark för lotsuppassningshus, hamnplats för verkets båtar m. m. på annat sätt än genom rent frivilliga avtal. De områden, av vilka lotsverket kunde komma att bli i behov, vore synnerligen små, och upplåtelse kunde därför som nyss framhållits icke bli särskilt betungande för städerna. Det kunde därför tänkas, att det i särskild ordning förklarades, att städerna skulle äga skyldighet att åt lotsverket upplåta erforderlig mark. Då sjöfartsavgiftssakkunniga i sitt år 1927 avgivna betänkande bland annat föreslagit utfärdandet av ny hamntaxeförordning, ville lotsstyrelsen ifrågasätta, om icke i denna förordning lämpligen kunde intagas ett stadgande av innehåll, att städerna för rätt att uppbära hamnavgifter skulle vara skyldiga att avgiftsfritt upplåta för lotsverket erforderlig mark. Härvid torde dock hänsyn böra tagas endast till för lotsningens bedrivande oundgängligen nödig mark såsom plats för uppassningshus, båtar uppläggande, prickupplag och dylikt, däremot icke för bostäder.

I fråga om vissa lotsars rätt att av lotshemmans ägare erhålla naturaförmåner och den verkan lotsningsbesvärets avlösande i detta hänseende kunde få för lotsarna anförde lotsstyrelsen därefter följande.

I särskild bilaga till utlåtandet hade i anmärkningskolumnen angivits i vad mån avdrag ägde rum å lotspersonalens avlöningar, och å andra bilagor hade sammanställningar gjorts, utvisande för de olika platserna å ena sidan det sammanlagda värdet av naturaförmånerna sådana de avdroges å vederbörandes avlöningar och å andra sidan storleken av de ersättningar, som för vissa av dessa platser från lotsverkets sida utbetalades. Såväl anteckningarna som sammanställningarna gäve vid handen, att det här icke rörde sig om några mera avsevärda belopp. Emellertid hade ju ock den nya lönereglering, som trädde i kraft från och med år 1923, måst anses innebära en högst betydlig förändring i fråga om värdet för personalen av ifrågavarande förmåner. Genom nämnda lönereglering fick lotspersonalen över lag en betydande löneförbättring, varjämte lotslotterna till följd av den alltmer sig ökande sjöfarten i regel stigit, på sina håll i avsevärd grad. Om alltså lotsstyrelsen på grund av vad sålunda anförts måste finna, att naturaförmånerna i fråga icke vore för vederbörande av den betydelse i allmänhet som fordom varit fallet, så ville styrelsen å andra sidan icke förneka, att på en eller annan plats förmånerna, särskilt de vid Gökalvs och Pukaviks lotsplatser förekommande bostadsförmånerna, kunde vara av en viss betydelse. Lotsstyrelsen ville därför i likhet med kammarkollegium föreslå utfärdandet av en övergångsbestämmelse av innehåll, att ordinarie lots under sin tjänstetid må bibehållas vid dylika naturaförmåner med den jämkning likväl, att det skulle åligga vederbörande, som efter lotsningsbesvärets avlösning önskade att sig därav begagna, hos lotsstyrelsen inom viss tid därom göra anmälan.

Från de av lotsstyrelsen åberopade bilagorna inhämtas bland annat, att för värdet av de från lotshemmanen utgående naturaförmånerna avdrag göres å lotsarnas avlöning med tillhopa 3,516 kronor 8 öre för år, samt att i ersättning till vissa ägare av lotshemman för överskjutande värdet av dessa förmåner av lotsverkets medel årligen utbetalas 975 kronor 41 öre.

Sedan lotsstyrelsen därefter förklarat sig icke ha något att erinra mot kammarkollegii förslag om upphävande av förbudet mot lotshemmans klyvning o. d. samt 6 § väglagen, i vad densamma avsåge äldre lotshemman — det senare dock med viss reservation för de fall, då enligt lotsstyrelsens förslag med avlösningen av lotsningsbesväret skulle anstå i avbidan å eventuell överenskommelse med jordägarna — upptog lotsstyrelsen frågan om kostnaderna för besvärets avlösande till behandling och yttrade därom följande.

Lotsstyrelsen hade redan i det föregående framhållit, att med hänsyn till sakens natur några mera tillförlitliga beräkningar av de med en eventuell avlösning förbundna kostnaderna vare sig för marklösen eller för arrende icke låte sig göra, men att desamma dock icke kunde bliva mera avsevärda. Om styrelsen skulle våga sig på en uppskattning, trodde styrelsen sig böra räkna med att samtliga kostnaderna för marklösen i de fall, där sådan lösen komme att äga rum, vilka av lotsstyrelsen beräknades till ett 30-tal, komme att — däri inberäknat expropriationskostnaderna — stanna under 100,000 kronor, vilket belopp med hänsyn till att avvecklingen måste draga ut under en lång följd av år komme att uppdelas på flera årsbudgeter. — Härtill komme kostnaderna för arrende, enligt vad ovan sagts, i vissa fall av mark, vilka kostnader komme att belasta omkostnadsstatens anslag till grundräntor, jordskyld etc.

Vid övervägande av frågan, varifrån medel till nu ifrågavarande kostnader borde tagas, hade lotsstyrelsen närmast tänkt sig, att ett särskilt anslag å riksstaten skulle därför anvisas. Då emellertid såsom nyss anförts grunder för beräkning av ett sådant anslag icke kunde förebringas, torde det vara lämpligare, att medel till förvärv av erforderliga markområden anvisades att utgå av det till ett belopp av 25,000 kronor då uppgående förslagsanslaget till extra utgifter å omkostnadsstaten för lots- och fyrinrättningen. Att ett anslag å omkostnadsstaten finge tagas i anspråk för markförvärven torde vara så mycket mer påkallat som inlösningsförfarandet med säkerhet komme att draga ut över en anseelig tidrymd och sålunda kostnaderna för detta förfarande med jämförelsevis ringa belopp belasta årsbudgeten. Härvid vore även att beakta det förhållandet, att till bestridande av erforderliga markarrenden skulle anlitas det å omkostnadsstaten uppförda förslagsanslaget till grundräntor, jordskyld, ersättning för vedbrand å 5,000 kronor.

Lotsstyrelsen hemställde slutligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen för sin del besluta, *att*, med upphävande av förordningen den 9 juli 1862 angående lotshemman och boningsplatser för lotsar, den skyldighet med avseende å lotsning eller beredande av boningsplats för lotsar m. m., som under benämning lotsningsbesvär dittills ålegat vissa fastigheter i riket, skulle förklaras likasom motsvarande friheter, i den mån sådana ännu kunde anses vara för handen, komma att upphöra, därvid dock skulle gälla, dels att beträffande sådan fastighet, varå vid nämnda tid bostadslägenhet eller andra förmåner tillhandahölles ordinarie innehavare av befattning vid lotsplats, och vederbörande inom viss bestämd tid hos lotsstyrelsen anmälde, att de ville begagna sig av förmånerna, nämnda lotsningsbesvär icke skulle upphöra tidigare än från och med utgången av det år, den siste av ifrågavarande befattningshavare avginge från sin tjänst, dels att ägare av mark, som på grund av lotsningsbesväret vore upplåten till lotsverket, skulle vara pliktig att utan vederlag upplåta till lotsverket samma mark tillsvidare till dess densamma antingen inlöstes eller avtal träffades om dess arrenderande, dels ock att de med vissa städer träffade, av kammarkollegium fastställda avtal om upplåtelse av mark m. m. skulle fortfarande bestå, till dess annorlunda bleve av Kungl. Maj:t bestämt; *att* kostnaderna för lösen av för lotsplatserna i anledning av lotsningsbesvärets hävande erforderlig mark skulle bestridas av det å omkostnadsstaten för lots- och fyrinrättningen uppförda anslaget till extra utgifter; *att* 6 § väglagen i dess lydelse enligt lag den 28 september 1928 skulle ändras på sätt ovan angivits; *ävensom att* bestämmelserna i kungl. brevet den 19 augusti 1823 samt förvaltningens av sjöärendena och kammarkollegii därpå grundade kungörelse den 15 september samma år ävensom 9 § i lagen den 18 juni 1926 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet skulle upphöra att gälla.

Ärendet anmäldes för Kungl. Maj:t den 31 december 1929, varvid lotsstyrelsen anbefalldes *dels* att hos Kungl. Maj:t göra framställning om lotsningsbesvärets upphörande i fråga om sådana lotshemman eller lotslägenheter, som icke vore eller kunde antagas bliva erforderliga för lotsverket, *dels* att upptaga förhandlingar med ägare av sådana lotshemman eller lotslägenheter, från

Kungl.
Maj:ts be-
slut den 31
december
1929.

vilka förmåner utgjordes till lotspersonal eller som eljest toges i anspråk av lotsverket, ävensom med vederbörande lotsar om sådan uppgörelse, att fastigheterna åvilande lotsningsbesvär kunde upphöra, samt, därest preliminär uppgörelse träffades, till Kungl. Maj:t inkomma med framställning om uppgörelsens fastställande och lotsningsbesvärets upphörande, *dels ock* att före 1934 års utgång till Kungl. Maj:t inkomma med uppgift å de lotshemman och lotslägenheter, beträffande vilka lotsningsbesväret då ännu kvarstode.

Lotsstyrelsen den 13 september 1930.

I anledning därav har lotsstyrelsen med skrivelse den 13 september 1930 till Kungl. Maj:t överlämnat förteckningar å sådana lotshemman och lotslägenheter, beträffande vilka enligt styrelsens mening redan nu vore alldeles uppenbart, att de icke vore eller kunde antagas bliva för lotsverket erforderliga, och har styrelsen i fråga om dessa hemman och lägenheter — till ett antal av över 60 — hemställt, att beslut måtte meddelas om upphörande av det å desamma vilande lotsningsbesväret. I infordrat utlåtande av den 27 november 1930 har kammarkollegium tillstyrkt bifall till vad lotsstyrelsen sålunda hemställt.

Förutom denna hemställan är på Kungl. Maj:ts prövning för närvarande beroende dels den förut nämnda av Hudiksvalls stad gjorda framställningen om befrielse för staden att lämna viss penningersättning till lotsar, dels ock väckta frågor om avlösning mot vederlag till kronan av lotsningsbesväret beträffande vissa fastigheter vid Öresunds södra lotsplats och vid Bergkvara lotsplats.

Departementschefen.

Då frågan om lotsningsbesvärets upphörande genom Kungl. Maj:ts förut omförmälda beslut den 31 december 1929 ansågs böra göras till föremål för ytterligare utredning, torde anledningen därtill främst hava varit, att lotsningsbesväret, enligt vad förut verkställd utredning visat, alltjämt för lotsverket och jämväl för vissa lotsar hade sådan betydelse, att ett omedelbart upphävande av författningarna om lotsningsbesväret icke kunde anses tillrådligt. Såsom lotsstyrelsen även framhållit, var det ej heller möjligt att ens approximativt uppskatta de kostnader för statsverket, som skulle bliva en följd av upphävandet av nämnda författningar. Därtill kom, att tvekan rådde, huruvida de överenskommelser, som tid efter annan träffats med vissa städer i fråga om lotsningen och som enligt lotsstyrelsens åsikt åtminstone i flertalet fall borde lämnas orubbade, voro grundade å nämnda författningar. Till den utgång, som frågan då fick, synes därjämte hava bidragit, att lotsstyrelsens förslag om upphävande av författningarna om lotsningsbesväret var förbundet med förbehåll, enligt vilka lotsningsbesväret i rätt stor omfattning fortfarande skulle bestå. Enligt lotsstyrelsens mening borde nämligen för vissa ägare av lotshemman och lotslägenheter under alla förhållanden stadgas skyldighet att tills vidare, intill dess överenskommelser kunde träffas eller inlösning skedde, låta lotsverket utan vederlag vara i okvald besittning av den jord, som lotsverket på grund av lotsningsbesväret innehade, varjämte vissa lotsar måste bibehållas vid sin rätt till naturaförmåner från lotshemmanen.

De skäl, som sålunda torde ha ansetts tala för fortsatt giltighet tills vidare av ifrågavarande författningar, synas mig fortfarande föreligga. Jag anser

mig därför för närvarande ej böra för Kungl. Maj:tt framlägga förslag om upphävande av dessa författningar. Önskligt är emellertid, att lotsningsbesväret i likhet med vad som skett beträffande nära nog samtliga andra besvär, som åvilat fast egendom, blir avlöst eller avskrivet. Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1929 har även lett till att lotsstyrelsen uttalat, att så i viss omfattning redan nu skulle kunna ske. Enligt lotsstyrelsens skrivelse den 13 september 1930 finnas, som jag nyss nämnt, mer än 60 lotshemman, vilka enligt styrelsens mening icke äro eller kunna antagas bliva för lotsverket erforderliga och för vilka lotsningsbesväret därför skulle kunna upphävas. Det torde även kunna antagas, att lotsstyrelsen skall kunna uppnå överenskommelser beträffande ett större antal lotshemman i fråga om vilka lotsningsbesväret fortfarande är av betydelse och där det alltså icke bör utan vidare avskrivas. Om lotsningsbesväret avlyftes från nu berörda hemman, synes man kunna utgå från att bland dessa skola vara de lotshemman, för vilka förbudet mot klyvning och styckning nu gäller. Då något hinder för dessa hemmans delning och styckning därefter icke förefinnes, skulle alltså det önskemål, som närmast föranlett den av 1911 års riksdag gjorda framställningen, komma att bliva tillgodosett.

Ehuru sålunda något förslag om lotsningsbesvärets upphävande för närvarande icke synes böra framläggas för riksdagen, anser jag emellertid, att vissa spörsmål, som uppkommit i anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1929, böra föranleda framställning till riksdagen.

Enligt § 8 i 1862 års förordning om lotshemman och boningsplatser för lotsar skola mål rörande lotsningsbesväret upptagas och avgöras av länsstyrelserna såsom första instans och, efter anförda besvär, av kammarkollegium. Av förordningen framgår därjämte, att sådana överenskommelser, som avse lotsningsskyldighetens fullgörande, skola av länsstyrelserna underställas kammarkollegii prövning och stadfästelse. Den befattning, som kammarkollegium sålunda har med dylika mål och ärenden, har medfört, att kammarkollegium jämväl ansett sig kunna till behandling upptaga frågor om lotsningsbesvärets avlyftande från lotshemman. I detta hänseende får jag nämna, att kammarkollegium på framställning av lotsstyrelsen genom utslag den 11 april 1889 upphävt sitt den 8 november 1836 i fråga om vissa hemman meddelade utslag, i vad detsamma avsåge förpliktelse för hemmanens ägare att tillhandahålla vissa lotsplatser. Likaså har kammarkollegium, sedan lotsstyrelsen meddelat, att hemmanet Milasten nr 1 i Kristianopels socken icke vore för lotsverket behöfligt, genom utslag den 4 juni 1914 förordnat, att hemmanet skulle ur lotsjordeboken uteslutas, samt att dess friheter såsom lotshemman skulle upphöra. Liknande ärenden hava emellertid även upptagits av Kungl. Maj:tt till avgörande. Sålunda befriades genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 november 1879 två hemman, Kettilö och Håskö, från lotsningsskyldighet mot erläggande av viss penningersättning, och genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 februari 1880 medgavs, att den Hartsö m. fl. hemman inom Norrköpings lotsfördelning åvilande lotsningsskyldigheten finge upphöra, mot det att hemmanens ägare till lotsverket med äganderätt överlämnade visst jordområde m. m.

Dessa ärenden, för vilka jag sålunda i korthet redogjort, giva vid handen, att kammarkollegium ävensom Kungl. Maj:t ansett sig äga befogenhet att medgiva befrielse från den vissa lotshemman åliggande lotsningsskyldigheten. Att sådan befogenhet förefinnes torde ej heller kunna bestridas, helst som i administrativ ordning skall avgöras, huruvida och i vad mån vissa hemman och lägenheter skola vara underkastade skyldigheter i avseende å lotsningen. Det torde vid sådant förhållande kunna ifrågasättas, om icke jämväl de ärenden, som uppkommit eller förväntas uppkomma i anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1929, skulle kunna upptagas till behandling och avgörande i enahanda ordning, vari de av mig tidigare omnämnda besluten meddelats. Då emellertid de åtgärder, som avsetts skola bliva en följd av det lotsstyrelsen lämnade uppdraget, i grunden syfta till en generell avskrivning av lotsningsbesväret, synes mig i allt fall vara erforderligt, att riksdagens medgivande till vidtagande av dessa åtgärder inhämtas. Av samma anledning anser jag, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t och icke kammarkollegium att sedermera meddela de beslut, som må föranledas av lotsstyrelsens framställningar om besvärets avskrivande eller avlösande, vare sig fråga blir om lotshemman och lotslägenheter eller städer, för vilka lotsningsskyldighet finnes föreskriven. Såvitt jag kunnat finna har Kungl. Maj:t, då beslutet den 31 december 1929 meddelades, icke tagit definitiv ställning till frågan om den ordning, vari lotsstyrelsens framställningar i ämnet skulle komma att avgöras.

I detta sammanhang anser jag mig även böra till behandling upptaga ett annat spørsmål, som uppkommit i anledning av en mellan lotsverket och ägaren av ett lotshemman, som ej får klyvas, träffad preliminär uppgörelse om lotsningsbesvärets avlösning. Enligt uppgörelsen skulle hemmanets ägare å lotsverket med äganderätt överlåta visst markområde. Innan beslut meddelas om avlösningen, skall emellertid tillses, att Kungl. Maj:t och kronan erhåller lagfart å området, vilket alltså måste genom avstyckning avskiljas från hemmanet. Då det nu för hemmanet gällande förbudet mot klyvning m. m. synes lägga hinder i vägen för sådan avstyckning, bör undantag i detta fall medgivas från tillämpning av stadgandena om förbudet. Som kungl. brevet den 19 augusti 1823 och förordningen den 9 juli 1862 tillkommit i administrativ ordning, samt 9 § promulgationslagen till jorddelningslagen icke får anses föranleda, att nyssnämnda kungl. brev och förordning icke skulle kunna i administrativ ordning ändras, läser Kungl. Maj:t kunna medgiva dispens från stadgandena om förbudet.

Då emellertid liknande frågor om dispens från dessa stadganden kunna tänkas uppkomma i flera fall, då överenskommelser om lotsningsbesvärets avlösning kunna komma att träffas, synes det mig, att detta spørsmål har sådant samband med den nu föreliggande frågan om lotsningsbesvärets avskrivning eller avlösning, att det medgivande, som enligt min mening bör inhämtas av riksdagen, jämväl bör avse möjligheten att i vissa fall, innan slutligt besked meddelas om besvärets avlösning, dispensera från bestämmelserna i kungl. brevet den 19 augusti 1823 och förordningen den 9 juli 1862 om förbud mot

vissa lotshemmans klyvning m. m. Jag utgår då från, att i de fall, då Kungl. Maj:t kan komma att medgiva undantag från dessa bestämmelsers tillämpning, vad 9 § nyssnämnda lag stadgar icke skall utgöra hinder för berörda områdets avskiljande genom avstyckning.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

- att Kungl. Maj:t må förordna om avskrivning eller avlösnings av det lotshemman och lotslägenheter åvilande lotsningsbesväret samt den vissa städer åliggande lotsningsskyldigheten i sådana fall, då besväret eller lotsningsskyldigheten har intet eller ringa värde för lotsverket eller då överenskommelse med vederbörande kan träffas, ävensom förklara, att från lotshemman och lotslägenheter må utan hinder av bestämmelserna i kungl. brevet den 19 augusti 1823 angående skatteköp å kronolotshemman och förordningen den 9 juli 1862 angående lotshemman och boningsplatser för lotsar genom jorddelning avskiljas sådana markområden, som avses skola med äganderätt överlätas å lotsverket eller Kungl. Maj:t och kronan.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Sehlberg.